

DATUM
2018-03-21DIARIENR
2018/28-4ERT DATUM
2018-01-24ER BETECKNING
S2018/00232/FSRegeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

För barnets bästa? Utredningen om tvångsåtgärder mot barn i psykiatrisk tvångsvård (SOU 2017:111)

Sammanfattning

Statskontoret kommenterar i detta remissvar endast de förslag som vi bedömer berör effektiviteten i offentlig verksamhet, statlig organisering, styrning och uppföljning. Vi kommenterar inte de förslag som vi bedömer vara sakområdesspecifika, såsom vårdens innehåll och lokalisering samt möjligheten att överklaga användningen av tvångsåtgärder.

Sammanfattningsvis tillstyrker Statskontoret följande förslag och bedömningar:

- Särskilda uppdrag till Socialstyrelsen (7.5).
- Särskild underrättelse om tvångsåtgärder (7.3.12).
- Inspektionen för vård och omsorg bör säkerställa att de register som myndigheten ska föra enligt patientsäkerhetslagen är uppdaterade (7.4).

Statskontoret avstyrker följande förslag och bedömningar:

- De förslag som innebär dubbelreglering (7.3.1–7.3.4).
- Nämnd för utveckling och kontroll av psykiatrisk tvångsvård av barn (7.4).

Viktigt att komma tillrätta med bristande datakällor

Statskontoret tillstyrker de förslag som handlar om att stärka datainsamlingen och kunskapsspridningen om den psykiatriska tvångsvården av barn. Det handlar om de särskilda uppdrag som utredningen föreslår att regeringen ska ge till Socialstyrelsen, men även förslaget om att klinikerna åläggs att skicka underrättelse när tvångsåtgärder används vid upprepade tillfällen samt att Inspektionen för vård och omsorg (IVO) säkerställer kvaliteten i de register som myndigheten för. Det är viktigt att kunskapen ökar inom den psykiatriska tvångsvården av barn för att tillämpningen ska utvecklas. Ett tillförlitligt underlag utgör en viktig förutsättning för att IVO ska kunna planera sin riskbaserade tillsyn på goda grunder.

Vinsten av dubbelreglering är inte klarlagd

Statskontoret avstyrker de förslag på ny lagstiftning som redan regleras i befintlig lagstiftning. Det gäller följande förslag:

- Systematiskt kvalitetssäkringsarbete för minskat behov av tvångsåtgärder.
- Val av behandlingsalternativ och ny medicinsk bedömning.
- Principen om barnets bästa.
- Rätt att få information och uttrycka egna åsikter.

Statskontoret har tidigare konstaterat att det krävs en fortsatt transformering för att införliva barnkonventionen i svensk lagstiftning.¹ Statskontoret ställer sig dock tveksam till att den dubbelreglering som utredaren i flera avseenden föreslår bidrar till ökad rättssäkerhet i praktiken. Utredaren pekar exempelvis inte på att det är otydligheter i den befintliga lagstiftningen som bidrar till rättsosäkerhet i dagens tillämpning. Utredaren har heller inte klarlagt på vilket sätt en dubbelreglering ökar rättssäkerheten, utan konstaterar i konsekvensanalysen att föreslagna tillägg i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT) och i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård (LRV) inte innebär några förändringar i sak.

Som även utredningen konstaterar är utformningen av lagstiftningen viktig, men den verkliga utmaningen är tillämpningen. Statskontoret förordar i stället för dubbelreglering utbildning och vägledning för anställda inom psykiatrisk tvångsvård baserad på befintlig lagstiftning, vilket är i linje med flera av utredarens övriga förslag som berör kompetensutveckling.

I konsekvensanalysen drar utredningen slutsatsen att de förslag som i princip inte medför några förändringar för landstingen inte innebär ökade kostnader, eftersom de redan i dag regleras i lag. Utgångspunkten för utredningens förslag om dubbelreglering är dock rimligtvis att lagstiftningen ska tillämpas av landstingen i högre utsträckning än vad som är fallet i dag, vilket i sig kan medföra ökade kostnader till exempel i form av utredning och handläggning. Statskontoret är medvetet om att dessa kostnader är svåra att beräkna i förhand, men menar ändå att regeringen behöver beakta risken för ökade kostnader för landstingen i sin fortsatta beredning.

¹ Statskontorets remissvar på SOU 2016:19 *Barnkonventionen blir svensk lag*. Dnr 2016/76-4.

Nämndens uppgifter ryms inom ramen för befintlig myndighetsstruktur

Statskontoret avstyrker förslaget om att införa en särskild nämnd för utvecklings- och kontrollfrågor med IVO som värmyndighet. Statskontoret anser att gränsdragningen mellan nämndens föreslagna uppgifter och Socialstyrelsens och IVO:s uppdrag riskerar att bli otydlig, inte minst för vårdgivarna. Nämnden ska exempelvis påtala brister och föreslå förändringar utan att kunna ålägga vårdgivarna att vidta rättelse.

Statskontoret menar att den jämförelse som utredningen gör med Socialstyrelsens rättsliga råd och den norska kontrollkommissionen haltar. Båda är exempel på beslutsorgan med egen beslutsrätt. Det är en väsentlig skillnad mot den föreslagna nämndens uppgifter, som inte inrymmer beslutsfattande.

Nämndens föreslagna uppgifter att uttala sig om iakttagna förhållanden, påtala brister och föreslå hur hanteringen kan förbättras ingår redan i IVO:s befintliga uppdrag. Statskontoret förordar i stället för en ny nämnd att IVO åläggs att genomföra kontinuerlig tillsyn. Utredningen konstaterar att det finns ett extra stort behov av regelbunden tillsyn vid vård av barn. Vi har tidigare konstaterat att frekvenstillsyn förvisso kan ta utrymme från den riskbaserade tillsynen och att författningar som i detalj anger prestationer för tillsynen kan komma att styra tillsynen. Men vi har även konstaterat att IVO:s frekvenstillsyn av HVB som utredningen drar paralleller till har gett goda resultat.² Antalet kliniker som bedriver psykiatrisk tvångsvård av barn är dessutom lågt. Därför borde risken för att IVO:s riskbaserade tillsyn undanträngs vara liten. Den regelbundna tillsynen kan komma till stånd antingen genom en reglering i likhet med den som finns i socialtjänstförordningen (2001:937) avseende barn på hem för vård eller boende (HVB); att tillsyn ska genomföras minst en gång per år på varje klinik. En gång per år motsvarar rimligen den mängd som den föreslagna nämnden skulle genomföra enligt utredningen. Ett alternativ kan också vara att myndigheten får i uppdrag att under ett antal år genomföra regelbunden tillsyn för att bygga upp ytterligare kännedom om verksamheterna och därmed skapa ett förstärkt underlag för den riskbaserade tillsynen.

² Se Statskontoret (2015) *Inrättandet av Inspektionen för vård och omsorg. Slutrapport 2015:8* och Statskontoret (2012) *Tänk till om tillsynen – Om utformningen av statlig tillsyn 2012:11*.

DATUM
2018-03-21DIARIENR
2018/28-4

Statskontoret anser vidare att de uppgifter som utredningen föreslår för nämnden, i den mån de inte finns i dag, kan tillföras IVO respektive Socialstyrelsen. Det gäller exempelvis att vara mottagare av underrättelser om användningen av tvångsåtgärder, sprida information och göra kartläggningar. De nya uppgifterna kan finansieras på det sätt som utredningen föreslår; genom överföringar från utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, anslag 1:8 Bidrag till psykiatri.

Tillförordnad generaldirektör Tony Malmberg har beslutat i detta ärende. Utredningschef Anna Pauloff och utredare Ulrika Strid, föredragande, var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Tony Malmberg

Ulrika Strid